УДК 336.77
DOI 10.15673/fie.v17i1.3106

Андрос С.В.
докторка економічних наук, доцентка
провідний науковий співробітник
відділ фінансово-кредитної та податкової політики
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
вул. Героїв Оборони, 10 м. Київ, Україна, 03127
E-mail: andros.sv@ukr.net
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-5561-901X

СТАН І ТРАЄКТОРІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЙОГО РОЛЬ У ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

У статті проведено економіко-статистичний аналіз стану та тенденцій розвитку банківського кредитування сільськогосподарських підприємств в Україні. З'ясовано переваги та обмеження такого способу фінансування аграрної сфери та надано деякі рекомендації щодо вибору та ефективного використання залучених коштів. Дана характеристика складу, питомої ваги, темпів приросту, структури та динаміки виданих банками кредитів сільськогосподарським підприємствам. Проаналізована динаміка зміни обсягу та частки проблемних кредитів сільському господарству. Проаналізована загальна кількість сільськогосподарських товаровировиробників та переробних підприємств, які скористались кредитними коштами у 2023-2024 рр. за державною програмою в розрізі регіонів України. Запропоновані заходи щодо вдосконалення фінансово-кредитної підтримки аграрної сфери у напрямку об'єднання векторів державного та банківського впливу. Науковою новизною та основним результатом досліджень в аграрному секторі має з'явитися розробка комплексного підходу до вивчення проблем та визначення шляхів підвищення ефективності банківського сільськогосподарського кредитування, посилення його внеску в економічний розвиток країни за допомогою вдосконалення механізму взаємодії банків та аграрного бізнесу.

Ключові слова: аграрний сектор, банки, кредит, проблемні кредити, сільське кредитування, сільськогосподарські підприємства, фінансування.

ONUT Open Access
This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License
http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Розвиток економіки нерозривно пов'язаний з кредитом, який у різних формах проникає в усі сфери життя. Причиною цього є розширення спектру банківського бізнесу, в тому числі в сфері аграрних кредитів. Проведення банківських операцій із широкою клієнтською базою в аграрному секторі є важливою рисою банківської кредитної діяльності. Сільськогосподарські підприємства постійно потребують додаткових фінансових ресурсів, як для відкриття нових підприємств, так і для розвитку вже існуючих. Зручна форма кредитування сприяє розвитку аграрного бізнесу та збільшенню його частки в економіці країни.

Сучасні методи залучення ресурсів з кредитного ринку не дають значного поштовху аграрному виробництву, оскільки недостатньо орієнтовані на розвиток і вдосконалення взаємодії агропідприємств і комерційних банків. З точки зору розвитку банківської конкуренції, існує нагальна потреба у розробці найліпших систем взаємодії між банківським сектором та агропідприємствами в процесі кредитування. Ці системи дозволяють банкам мінімізувати кредитні ризики і, як наслідок, знизити ризик фінансової неспроможності агробізнесу, акумулювати дешевше фінансування та конвертувати дану перевагу у вигідні позиції на фінансових і товарних ринках. У даному контексті стаття видається актуальною, особливо з позиції аналізу й оцінки процесів розвитку банківських продуктів для аграрної сфери та розробки форм взаємодії держави, комерційних банків і сільськогосподарських підприємств, які відповідають нинішній ситуації в країні.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Проблема взаємодії банківських установ з аграрною сферою за своїм значенням є фундаментальною для розвитку вітчизняної фінансової системи і має вирішуватися на базі сукупності теоретичних знань та накопиченого вітчизняного і міжнародного досвіду. З огляду зазначеного, доцільно розглянути праці нижчезазначених вчених. Результати досліджень Карня Андерс показують, що розширення доступу фірм до капіталу може призвести до збільшення виробництва, але у певному типі підприємств [1]. Дослідження Н. Фей та інших свідчить, що кредитори з банківського сектору надають фінансування переважно великим фірмам [2]. На думку А. Феррандо та інших, перевага в отриманні кредиту

надається у першу чергу тим підприємствам, які впроваджуватимуть інновації [3]. Р. Гроп та інші виявили, що за наявності кредитних гарантій непродуктивні фірми отримують більші кредити, більше інвестують та підтримують вищі темпи продажу продукції та зростання заробітної плати [4]. С. В. Андрос та В. Г. Герасимчук оцінили умови та виявили особливості ринку споживчого та іпотечного кредитування домашніх господарств в Україні [5].

М. Л. Стефані і В. П. Вакка на основі статистичних даних, встановили, що фірми, очолювані жінками, мають труднощі з доступом до банківського фінансування: вони рідше звертаються за кредитами, так як часто отримують відмови. Ці закономірності значною мірою пояснюються характеристиками (розмір бізнесу, вік та сфера діяльності), які роблять жіночі фірми структурно відмінними від фірм, очолюваних чоловіками [6]. Ф. Аллен та інші виконали аналіз на рівні транзакцій довірених кредитів, одного з найбільших компонентів тіньового банкінгу у Китаї [7]. М. Кампелло і Дж. Гао дослідили цінові та нецінові характеристики кредитних договорів та встановили, що значна концентрація клієнтів скорочує терміни погашення кредитів, і навіть відносини між підприємствами та банками [8]. Д. Фаббрі та А. М. К. Менічіні, а також Н. Вілсон та Б. Саммерс обгрунтували, що торговий кредит є важливим джерелом короткострокового фінансування для малих підприємств [9, 10].

М. Буркарт та Т. Еллінгсен довели, що торговий кредит і банківський кредит можуть бути взаємодоповнювальними або взаємозамінними [11]. Х. Чакуте-Чуйгуа та І. Сумаре проаналізували вплив децентралізації схвалення кредитів на якість портфеля МФО [12]. П. Б. Вілер представив докази того, що врахування збитків з банківських позик впливає на проциклічне кредитування через його дію на регулюючі заходи [13].

Незважаючи на досить велику вітчизняну та зарубіжну наукову базу, наявні в даний час дослідження в галузі розвитку взаємодії банківського сектору та сільськогосподарських підприємств свідчать про істотні відмінності в концептуальних підходах до вирішення зазначеної проблеми. Висока залежність аграрного сектору від зовнішнього залучення коштів та їх низька доступність послужили підставою для проведення економіко-статистичного аналізу стану і траєкторій розвитку банківського сільськогосподарського кредитування в Україні.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є опрацювання науково-обгрунтованих підходів у контексті покращення фінансово-кредитної підтримки сільськогосподарських підприємств на основі аналізу й оцінки стану і траєкторій розвитку банківського сільськогосподарського кредитування в Україні.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові методи та діалектичні пізнавальні методи, які дозволяють із системної точки зору вивчити систему державного стимулювання пріоритетних напрямів аграрної сфери. У ході розгляду конкретних елементів кредитних відносин використано порівняльний та економіко-статистичний аналіз. Застосування абстрактно-логічного методу щодо економічної реальності дозволило визначити процеси якісних і кількісних трансформацій у контексті взаємодії банків і суб'єктів сільського підприємництва, закономірності їхнього розвитку та майбутні пріоритети щодо банківського кредитування сільськогосподарських підприємств.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Безперервність процесу виробництва в сільському господарстві вимагає обов'язкової наявності не тільки трудових і матеріальних, а й фінансових ресурсів, що робить вкрай необхідним своєчасність і оперативність банківського кредитування. Основною метою системи кредитування аграрного бізнесу є, з одного боку, забезпечення повернення коштів, з іншого, – забезпечення отримання фінансово-кредитним інститутом доходу від кредитних операцій. Кредитування є одним з найбільш ефективних інструментів для розвитку і розширення діяльності суб'єктів аграрного виробництва. Для наочного подання картини у сфері банківського сільськогосподарського кредитування проаналізуємо низку індикаторів.

Динаміка виданих кредитів сільському господарству наведена на рис. 1.

Рис. 1. Динаміка виданих кредитів сільському господарству, мисливству та рибному господарству у період 2010 – 2024 рр., млн грн*

**Джерело: розроблено автором за статистичними даними [14]*

Згідно даних рис. 1, обсяг банківського кредитування сільського господарства в Україні постійно зростає (з 24,7 млрд грн у 2010 р.) і в 2023 р. склав 117,2 млрд грн. Проте на кінець листопада 2024 р. обсяги кредитування були на рівні 113,6 млрд грн, іншими словами обсяг сільських кредитів зменшився порівняно з 2023 р. на 3,6 млрд грн. Причому загальний обсяг кредитування в розрізі видів економічної діяльності станом на кінець листопада 2024 р. у цілому по країні зріс до рівня 790,4 млрд грн. Основним пріоритетом для аграрного бізнесу повинно стати забезпечення індивідуального підходу до кожного потенційного позичальника, який розпочинається з безкоштовної консультації та завершується швидким ухваленням рішення про надання банківського кредиту.

Питома вага сільського господарства у кредитуванні економіки постійно збільшується і в 2023 р. досягла свого максимального значення – 15,9%. Однак на кінець листопада 2024 р. порівняно з 2023 р. частка сільськогосподарських кредитів зменшилася до рівня 14,4%, тобто на 1,5%, як це видно на рис. 2.

Рис. 2. Динаміка частки виданих кредитів сільському господарству, мисливству та лісовому господарству у загальному обсязі кредитування у період 2010 – 2024 рр., %*

**Джерело: розроблено автором за статистичними даними [14]*

Ретроспективний аналіз динаміки банківського кредитування аграрного бізнесу показав, що організація кредитування цих суб'єктів полягає у договірному характері взаємин банку та його клієнта у процесі кредитування, тобто сума кредиту та розмір процентних ставок, спосіб його надання та строк повернення чітко фіксуються у кредитному договорі. Кредити видаються переважно кредитоспроможним позичальникам [15]. Нині неврегульовані жорсткі регламентації щодо застосування відповідного механізму кредитування, способів регулювання заборгованості за кредитом, змісту банківського контролю щодо кредитування залежно від характеру об'єкта кредитування чи галузевої власності позичальника.

Динаміка темпів приросту кредитів по сільському господарству, мисливству та лісовому господарству у 2010 – 2024 рр. наведена на рис. 3.

Ураховуючи дані рис. 3, бачимо, що динаміка темпів приросту кредитного портфеля суб'єктів сільського підприємництва у 2011-2023 рр. (за винятком 2020 р.: -15,31%) були на достатньому для аграрної сфери рівні. У листопаді 2024 р. відбулося різке падіння (-3,1%), що свідчить про зменшення пропозиції з боку банківських установ кредитувати сільське господарство на фоні зростаючої потреби аграріїв у позикових коштах у складних для економіки умовах. Уповільнення сільського кредитування у листопаді 2024 р. можна пояснити збереженням низької кредитної активності банків в аграрній сфері.

В основі кредитних відносин лежить взаємовигідність кредитної угоди клієнта й банку, і навіть принципи кредитування – терміновість, повернення і платність. До специфіки системи організації сільського кредитування можемо віднести наступне: клієнт не закріплюється за банком, а сам вибирає той банк, чиї умови збігаються з його інтересами, йому надано право отримувати позички в різних банках, що створює умови для розвитку конкуренції між банками; банк торгує своїми ресурсами, тому переважно він диктує умови надання позичок; кредитування проводиться як на базі укрупненого об'єкта, так і в обсязі приватних потреб, разових кредитів, що покривають тимчасовий розрив у платіжному обороті; обсяг кредитів, що видаються банком, здебільшого залежить від обсягу залучених коштів, від цього в кінцевому рахунку залежить і обсяг доходів і рентабельність банку; встановленням пруденційних нормативів регулюється максимальний допустимий розмір ресурсів, що залучаються, розмір мінімального резерву і граничної суми кредиту, що видається одному позичальнику [16].

Таким чином, механізм сільськогосподарського кредитування здатний забезпечити доступність фінансових ресурсів не тільки для успішних агропідприємств, що володіють певною кредитною історією та активами, а й для агропідприємств, що створюються, та які шукають кошти для того, щоб розпочати діяльність.

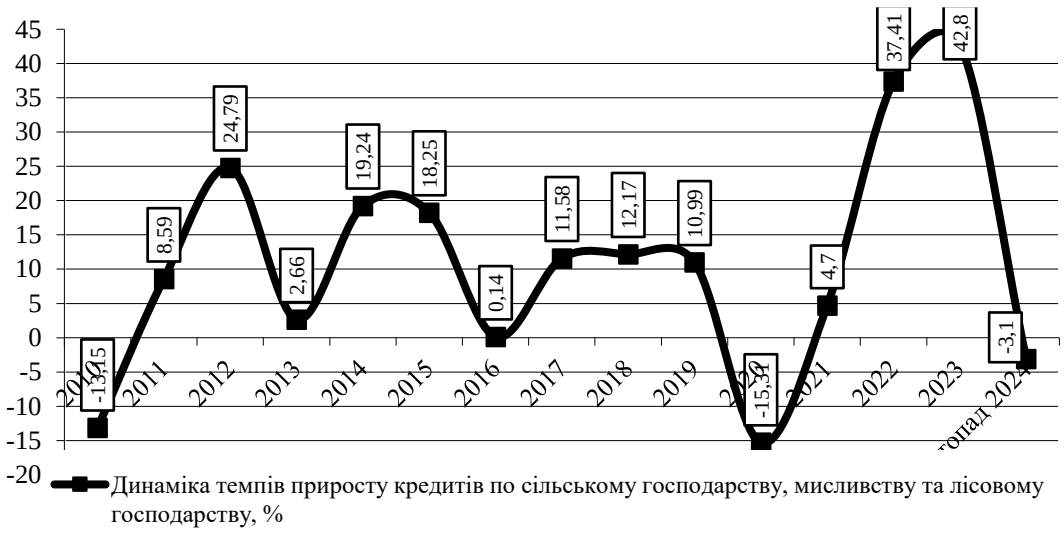

Рис. 3. Динаміка темпів приросту кредитів по сільському господарству, мисливству та лісовому господарству у період 2010 – 2024 рр., %*

**Джерело: розроблено автором за статистичними даними [14]*

Шляхи вирішення проблем мають розглядатися з боку позичальника – суб'єкта бізнесу і з боку кредитора – фінансового інституту [17].

Складна політична й економічна ситуація в країні вплинула на платоспроможність сільськогосподарських підприємств та значно погіршила їхні можливості щодо обслуговування боргів. Зростання проблемних кредитів цілком передбачуване явище на тлі руйнування підприємств, пошкоджень інфраструктури та падіння внутрішнього попиту. Приріст проблемних кредитів посилився внаслідок пошкодження енергетичної інфраструктури [15].

Динаміка зміни обсягу та частки проблемних кредитів сільському господарству за розміром суб'єкта господаювання представлено рис. 4.

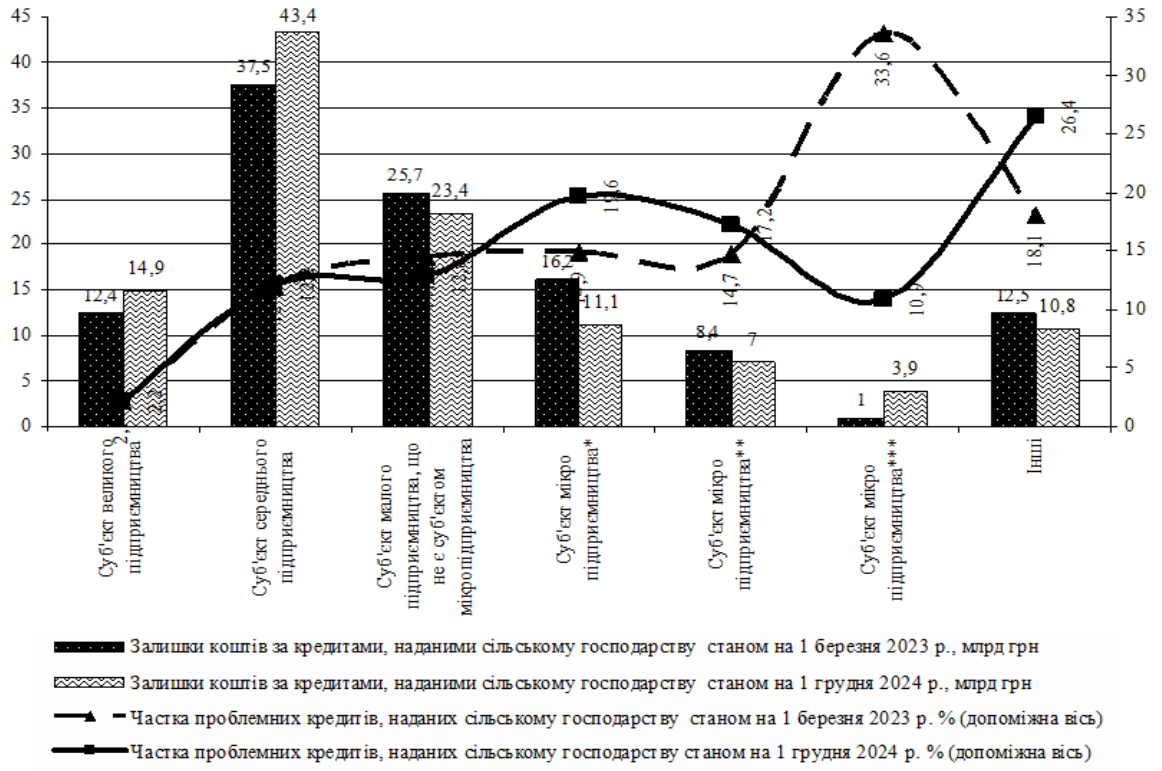

Рис. 4. Динаміка зміни обсягу та частки проблемних кредитів сільському господарству та мисливству за розміром суб'єкта господарювання станом на 1 березня 2023 р. та 1 грудня 2024 р.*

**Джерело: розроблено автором за статистичними даними [18]*

У світлі подальшого наукового пошуку, введемо позначення: суб'єкт мікропідприємництва* – суб'єкт мікропідприємництва, річний дохід якого від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 500 тис євро та не перевищує суму, еквівалентну 2 млн євро; суб'єкт мікропідприємництва** – суб'єкт мікропідприємництва, річний дохід якого від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 тис євро та не перевищує суму, еквівалентну 500 тис євро; суб'єкт мікропідприємництва*** – суб'єкт мікропідприємництва, річний дохід якого від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 50 тис євро [18].

Результати аналізу за статистичними даними НБУ демонструють, що найбільш платоспроможними позичальниками є суб'єкти великого і середнього сільського підприємництва. При обсязі кредитування перших – 12,4 млрд грн на 01.03.2023 р. і 14,9 млрд грн на 01.12.2024 р. та других – 37,5 млрд грн на 01.03.2023 р. і 43,4 млрд грн – на 01.12.2024 р. відповідно, рівень проблемних кредитів у перших становить 254,5 млн грн (2,1%) на 01.03.2023 р. і 329,7 млн грн (2,2%) на 01.12.2024 р. та у других – 4,5 млрд грн (12,0%) на 01.03.2023 р. і 5,3 млрд грн (12,2%) на 01.12.2024 р. відповідно.

За даними НБУ, станом на 1 грудня 2024 р. у кредитних портфелях державних банків – Ощадбанку і Приватбанку та комерційному банку – Агропросперісбанку частка проблемних сільських кредитів на 100% у гривнях (рис. 5). Щодо трьох інших державних банків – Укргазбанк, Укрексімбанк та Сенс Банку, то рівень проблемних кредитів у гривнях тримається на рівні 93,7%; 67,3% та 38,6% відповідно. Разом з тим, у Сенс Банку левова частка проблемних сільських кредитів тримається саме в іноземній валюті (61,4%).

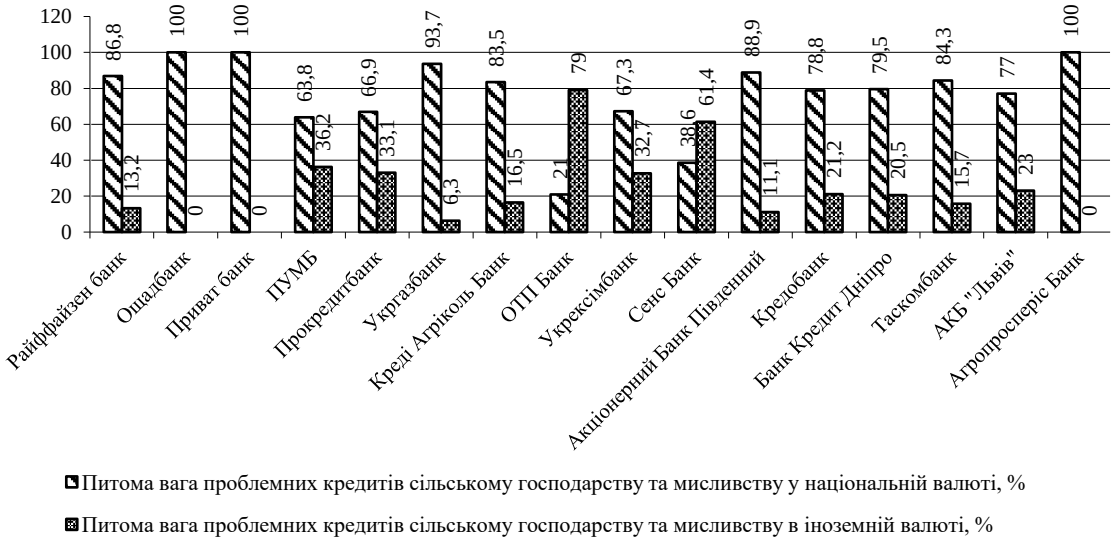

Рис. 5. Динаміка зміни частки проблемних кредитів сільському господарству та мисливству в розрізі видів валют у портфелі проблемних кредитів банків станом на 1 грудня 2024 р., %*

**Джерело: розроблено автором за статистичними даними [18]*

Примітно, що станом на 1 грудня 2024 р. «лідерами» за часткою проблемних сільських кредитів в іноземній валюті залишаються комерційний ОТП банк (79,0%), державний Сенс банк (61,4%), комерційний ПУМБ (36,2%), комерційний Прокредит банк (33,1%) та державний Укрексімбанк (32,7%). У лідера-кредитора за обсягом кредитного портфеля сільському господарству Райффайзен банку частка проблемних кредитів у гривнях та іноземній валюті тримається на рівні 86,8% і 13,2% відповідно. Станом на 1 грудня 2024 р. у державних (за винятком Сенс банку) та комерційних банках (за винятком ОТП банку) частка проблемних сільськогосподарськи кредитів саме у гривнях.

Таким чином, поточна економічна і політична ситуація в країні поки що не дає приводу для позитивних прогнозів – імовірно, у подальшому тренд погіршення якості банківських активів збережеться. Зважаючи на слабкий розвиток системи сільськогосподарського кредиту потрібна активна участь держави у забезпеченні кредитними ресурсами сільськогосподарських підприємств на пільгових засадах. Для того, щоб покращити умови кредитування для бізнесу було створено державну програму «Доступні кредити 5-7-9%» [19].

Реалізація даної програми здійснюється Міністерством фінансів через уповноважені банки за участі Фонду розвитку підприємництва. Програма передбачає спрощення доступу сільськогосподарських товаровиробників до банківського кредитування за зниженою процентною ставкою.

Однак отримати такий кредит досить важко через високі вимоги до підприємців (деякі з них змінює банк, іноді навіть при розгляді заявки), велику кількість документів, які потрібно надати, та тривалі терміни розгляду заявки.

Загальна кількість аграрних підприємств, які скористались кредитами у 2024 р., у тому числі за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» у розрізі регіонів представлено на рис. 6.

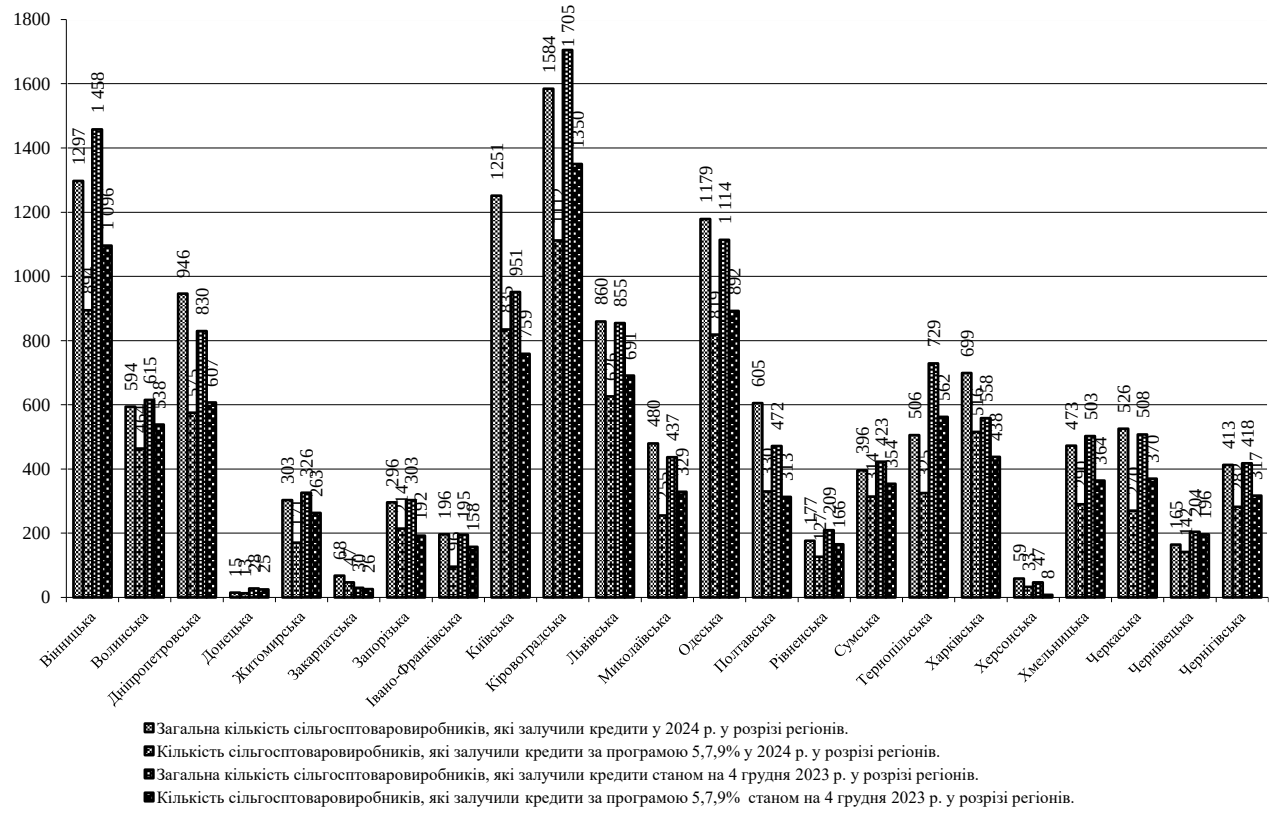

Рис. 6. Загальна кількість сільгосптоваровировиробників та переробних підприємств, які скористались кредитними коштами у 2023-2024 рр., у т. ч. за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» у розрізі регіонів України*

**Джерело: розроблено автором за статистичними даними [20]*

З огляду на дані рис. 6, найбільша кількість сільгосппідприємств, які залучили кредитні кошти та скористались у 2024 р. програмою «Доступні кредити 5-7-9%» спостерігається в таких регіонах України: Кіровоградська – 1 584 (за програмою – 1 112); Вінницька – 1 297 (за програмою – 894); Київська – 1 251 (за програмою – 835); Одеська – 1 179 (за програмою – 819) та Дніпропетровська – 946 (за програмою – 575). Якщо порівнювати даний індикатор з 4 грудня 2023 р., то ситуація в регіонах була наступною.

Лідером за кількістю сільгосппідприємств, які залучили кредити та скористались за станом на 4 грудня 2023 р. даною програмою була, знову ж таки, Кіровоградська область – 1 705 (за програмою – 1 350). Друге місце другий рік поспіль посіла Вінницька область – 1 458 (за програмою – 1 096). Третю сходинку зайняв Одеський регіон – 1 114 (за програмою – 892). Четверта і п'ята позиції за Київським – 951 (за програмою – 759) та Дніпропетровським регіонами – 830 (за програмою – 607) відповідно.

Узагальнюючи ситуацію в цілому по регіонах, відмітимо, що у 2024 р. у порівнняні з 4 грудня 2023 р. кількість сільгосппідприємств, які залучили кредитні кошти та скористались вказаною програмою зменшилася (крім лідерів Київської, Одеської та Дніпропетровської областей та інших – Закарпатської, Львівської, Миколаївської, Полтавської, Харківської, Херсонської, Черкаської).

Нині переважна частка сільськогосподарських кредитів фінансується завдяки державним програмам, особливо це стосується програми 5, 7, 9%. При цьому державний бюджет накопичує значну заборгованість перед банками за даною програмою, що може мати непередбачені наслідки. Періодичні затримки з фінансуванням програми призводять до невизначеності і для банків, і для позичальників. Банки не бажають кредитувати за програмою через борги перед ними. Висока вірогідність обмеження державної фінансової підтримки аграріїв через досить складну політичну й економічну ситуацію в країні. Серед найбільш значущих серед інших факторів можна назвати послаблення, затримка чи призупинення фінансової підтримки України з боку міжнародних партнерів, зокрема зменшення обсягу фінансування від ЄС та США (у т. ч. внаслідок внутрішньополітичної ситуації у країнах-партнерах) [15].

У цьому контексті нагальним питанням стає реформа кредитного механізму, яка б забезпечила стабільну взаємодію аграрної сфери економіки з українськими комерційними банками, збільшила обсяги кредитування та стимулювала сільськогосподарське виробництво. Підсумовуючи, можна сказати, що якщо на національному та регіональному рівнях створити належні умови, що забезпечують всебічну підтримку сільського підприємництва, що дозволить їм отримувати відносно безризикове фінансування (кредитування) та досягати нормальної норми прибутку, то кошти інвесторів неми-

нуче потраплятимуть аграрним підприємствам, сприяючи таким чином не лише їхньому розвитку, а й на цій основі підвищуючи ефективність економіки України.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз даних щодо кредитування аграрної сфери показує, що існують перешкоди, які заважають банкам розширити охоплення сільського кредитування. Незважаючи на велику кількість установ фінансової підтримки, частка діючих сільськогосподарських підприємств в охопленні нині є незначною. Ключовою перешкодою є обмежена доступність та відкритість інформації про сільськогосподарські підприємства, що не дозволяє банкам комплексно оцінювати кредитоспроможність підприємств.

Для розширення можливостей банківського сільськогосподарського кредитування доцільно забезпечити фінансові установи достовірною інформацією про їх кредитоспроможність. Доречно розробити методи збору даних та створити комплексну базу даних, що містить відомості з державних регістрів. Належна автоматизація процесу оцінки кредитоспроможності агропозичальників допоможе розширити доступ до кредитів, знизити процентні ставки та ризики для банків.

Щоб подолати труднощі кредитування агробізнесу, фінансові установи повинні зробити нижчезазначені кроки. Банки можуть розробляти спеціальні кредитні продукти для агробізнесу, які враховують його нюанси. Для підвищення успіху кредитування агробізнесу варто використовувати спеціальну технологію його оцінки, яка базується на фактичних даних, у тому числі управлінських, і здатна максимально точно визначити кредитоспроможність позичальника. Необхідно, щоб позичальник розплачувався грошима, отриманими від фактичної аграрної діяльності. Оцінити агробізнес лише за документами, поданими позичальником, неможливо, бо звітність містить недостатньо показників. Візит спеціаліста з перевірки кредитоспроможності на місце є необхідним, так як лише фактично перевіривши фізичні активи підприємства можна зробити достовірні твердження про його фінансовий стан. Підхід до оцінки сільськогосподарських кредитів для бізнесу дозволяє знизити ризик і, відповідно, збільшити дохід банку.

Для вирішення проблем забезпечення застави сільським підприємцям необхідно зосередитися на альтернативних формах забезпечення кредитів. Такі інструменти можуть включати факторинг, лізинг, гарантування, венчурне фінансування. Серед усіх видів фінансування для придбання основного капіталу підприємствами часто використовувалося фінансування від приватних осіб, за яким йшло фінансування від уряду та інших фінансових установ. З боку аграрного бізнесу питання відсутності застави можна розв'язати шляхом створення беззаставних кредитних продуктів, а також шляхом створення субдержавних і муніципальних фондів нерухомості, майно яких служить забезпеченням кредитів.

Зменшення високих процентних ставок можна досягти шляхом субсидування частини відсотків за рахунок бюджетних ресурсів. Ураховуючи відносно високий рівень кредитування великих і середніх сільських підприємств, інструменти державної фінансової допомоги мають бути спрямовані на підтримку та розвиток особливо малих сільськогосподарських підприємств. Необхідно вивчити можливості для зміцнення співпраці з мікрофінансовими організаціями та залучення їх до державних програм підтримки для розширення спектру інструментів фінансування, доступних для сільськогосподарського бізнесу.

Практична значимість статті полягає у можливості застосування результатів дослідження для вдосконалення кредитно-фінансової підтримки аграрної сфери економіки в умовах невизначеності. Розроблені положення створюють методичне підгрунтя для переведення теоретичних знань про нюанси банківського сільськогосподарського кредитування у практичну площину вибору найкращих інструментів їхнього фінансово-кредитного забезпечення.

Література

1. Kärnä, Anders. Take it to the (public) bank: the efficiency of public bank loans to private firms // German Economic Review. 2021. Vol. 22. No. 1. P. 27-62. doi: 10.1515/ger-2019-0023

2. Faye N., Ndao E., Tozo K., Gilhaimé M., Abdul-Latif M. Impact of firm power on debt structure, bank loan financing and corporate performance in China // Technology and Investment. 2023. Vol. 14. № 2. P. 63-87. doi: 10.4236/ti.2023.142004.

3. Ferrando A., Popov A., Udell G. F. Sovereign stress and SMEs' access to finance: evidence from the ECB's SAFE survey // Journal of Banking & Finance. 2017. Vol. 81. P. 65-80. doi: 10.1016/j.jbankfin.2017.04.012

4. Gropp R., Guettler A., Saadi V. Public bank guarantees and allocative efficiency // Journal of Monetary Economics. 2020. Vol. 116, Iss. C. P. 53-69. doi: 10.1016/j.jmoneco.2019.09.006

5. Andros S. V., Gerasymchuk V. H. Development trends of the market of agricultural lending to households in Ukraine: analysis of consumer and mortgage loans // Research on World Agricultural Economy. 2023. Vol. 4, Iss. 2, 846. P. 32-46. doi: 10.36956/rwae.v4i2.846

6. Stefani M. L., Vacca V. P. Credit access for female firms: evidence from a survey on European SMEs, Questioni di economia e finanza (occasional papers) // Bank of Italy, Economic Research and International Relations Area. 2013. 176. doi: 10.2139/ssrn.2297789

7. Allen F., Qian Y., Tu G., Yu F. Entrusted loans: a close look at China's shadow banking system // Journal of Financial Economics. 2019. Vol. 133, Iss. 1, P. 18-41. doi: 10.1016/j.jfineco.2019.01.006

8. Campello M., Gao, J. Customer concentration and loan contract terms // Journal of Financial Economics. 2017. Vol. 123, Iss. 1, P. 108-136. doi: 10.1016/j.jfineco.2016.03.010

9. Fabbri D., Menichini A. M. C. Trade credit, collateral liquidation, and borrowing constraints // Journal of Financial Economics. 2020. Vol. 96, Iss. 3, pp. 413-432. doi: 10.1016/j.jfineco.2010.02.010

10. Wilson N., Summers B. Trade credit terms offered by small firms: survey evidence and empirical analysis // Journal of Business Finance & Accounting. 2002. Vol. 29, Iss. 3-4, P. 317-351. doi: 10.1111/1468-5957.00434

11. Burkart M., Ellingsen T. In-kind finance: a theory of trade credit // American Economic Review. 2004. Vol. 94, Iss. 3, P. 569-590. doi: 10.1257/0002828041464579

12. Tchakoute-Tchuigoua H., Soumaré I. The effect of loan approval decentralization on microfinance institutions' outreach and loan portfolio quality // Journal of Business Research. 2019. Vol. 94, Iss. C, P. 1-17. doi: 10.1016/j.jbusres.2018.09.021

13. Wheeler P. B. Loan loss accounting and procyclical bank lending: the role of direct regulatory actions // Journal of Accounting and Economics. 2019. Vol. 67, Iss. 2, P. 463-495. doi: 10.1016/j.jacceco.2019.01.003

14. Грошово-кредитна статистика. *Національний банк України:* [веб-сайт]. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms (дата звернення 10.01.2025).

15. Андрос С. В. Фінансовий механізм функціонування підприємств агропромислового комплексу та забезпечення доступності кредитних ресурсів // Економіка: реалії часу. 2024. № 2 (72). С. 13-23. doi: 10.15276/ETR.02.2024.2. doi: 10.5281/zenodo.11238115. URL: https://economics.net.ua/files/archive/2024/No2/13.pdf. (дата звернення 20.01.2025)

16. Andros S., Novak-Kalyayeva L.M., Tykhenko V. Marketing and management of credit portfolio of a commercial bank: data of economic and statistical analysis of basic parameters of credit // Marketing and Management of Innovations. 2019. Vol. 2. P. 62-73. doi: 10.21272/mmi.2019.2-06.

17. Andros S., Melnyk L., Butenko N., Zaikina H., Tykhenko V. Efficiency of management of loan funds in the banking industry of Ukraine: data of the factor analysis of credit turnover // Marketing and Management of Innovations. 2019. Vol. 4. P. 129-139. doi: 10.21272/mmi.2019.4-11

18. Наглядова статистика. *Національний банк України:* [веб-сайт]. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#3 (дата звернення 20.01.2025).

19. Порядок надання фінансової державної підтримки суб'єктам малого та середнього підприємництва: постанова Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 р. № 28 (зі змінами). URL: https://decentralization.gov.ua/news/14984 (дата звернення 10.01.2025).

20. Стан кредитування підприємств АПК у 2024 році. *Міністерство аграрної політики та продовольства України:* [веб-сайт]. URL: https://minagro.gov.ua/napryamki/finansova-politika/kredituvannya/stan-kredituvannya-pidpriyemstv-apk/stan-kredytuvannia-pidpryiemstv-apk-u-2024-rotsi (дата звернення 17.01.2025).

Стаття надійшла 7.02.2025
Стаття прийнята до друку 21.02.2025
Доступно в мережі Internet 22.04.2025

Andros S.
Doctor of Economics, Associate Professor
Leading Researcher of Department of Financial and Credit and Tax Policy
National Scientific Centre “Institute of Agrarian Economics”
10, street Heroyiv Oborony, Kyiv 03127, Ukraine
E-mail: andros.sv@ukr.net
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-5561-901X

THE STATE AND DEVELOPMENT TRAJECTORIES OF BANK LENDING TO AGRICULTURAL ENTERPRISES AND ITS ROLE IN FINANCIAL AND CREDIT SUPPORT OF THE AGRARIAN SPHERE OF THE ECONOMY

The article provides an economic and statistical analysis of the state and trends in the development of bank lending to agricultural enterprises in Ukraine. The advantages and limitations of this method of financing the agricultural sector have been identified and some practical recommendations have been given for the selection and effective use of the funds raised. The composition, specific weight, growth rates, structure and dynamics of loans issued by banks to agricultural enterprises have been characterized. The dynamics of changes in the volume and share of problem loans to agriculture have been analyzed. The dynamics of changes in the share of problem loans to agriculture by currency type in the portfolio of non-performing loans of banking institutions have been presented. The factors influencing the average interest rate on loans have been analyzed in terms of types of currencies, maturity dates and bank income. The total number of agricultural producers and processing enterprises that used credit funds in 2023-2024 under the state program has been given in terms of regions of Ukraine. The results of the implementation of the state program of preferential financing of agricul-

tural producers in modern conditions have been substantiated. A significant dependence of the growth in the number of operating rural business entities that used bank loans within the framework of the state program of 5, 7, 9% and the stable development of the national economy has been established. Based on the identified problems, some measures have been proposed to improve financial and credit support for agricultural business in the direction of combining the vectors of state and banking influence. The following research methods were used: system analysis, graphic and economic-mathematical modeling, abstract-logical, comparative and economic-statistical methods. The combination of various scientific methods allowed to obtain a versatile picture of credit and financial support of agrarian business in Ukraine. The scientific novelty and the main results of the research in the agricultural sector should lead to the development of the comprehensive approach to studying the problems and ways to increase the efficiency of bank agricultural lending, strengthening its contribution to the economic development of the country by improving the mechanism of interaction between banks and agrarian business.

Key words: agricultural sector, banks, credit, problem loans, rural lending, agricultural enterprises, financing.

References

1. Kärnä, A. (2021). Take it to the (public) bank: the efficiency of public bank loans to private firms. *German Economic Review, 22*(1), 27-62. doi: 10.1515/ger-2019-0023

2. Faye, N., Ndao, E., Tozo, K., Gilhaimé, M., & Abdul-Latif, M. (2023). Impact of firm power on debt structure, bank loan financing and corporate performance in China. *Technology and Investment, 14*(2), 63-87. doi: 10.4236/ti.2023.142004.

3. Ferrando, A., Popov, A., & Udell, G. F. (2017). Sovereign stress and SMEs' access to finance: evidence from the ECB's SAFE survey. *Journal of Banking & Finance,* 81, 65-80. doi: 10.1016/j.jbankfin.2017.04.012

4. Gropp, R., Guettler, A., & Saadi, V. (2020). Public bank guarantees and allocative efficiency. *Journal of Monetary Economics,* 116, 53-69. doi: 10.1016/j.jmoneco.2019.09.006

5. Andros, S. V., & Gerasymchuk, V. H. (2023). Development trends of the market of agricultural lending to households in Ukraine: analysis of consumer and mortgage loans. *Research on World Agricultural Economy, 4*(2), 32-46. doi: 10.36956/rwae.v4i2.846

6. Stefani, M. L., & Vacca, V. P. (2013). Credit access for female firms: evidence from a survey on European SMEs, Questioni di economia e finanza (occasional papers). *Bank of Italy, Economic Research and International Relations Area,* 176. doi: 10.2139/ssrn.2297789

7. Allen, F., Qian, Y., Tu, G., & Yu, F. (2019). Entrusted loans: a close look at China's shadow banking system. *Journal of Financial Economics, 133*(1), 18-41. doi: 10.1016/j.jfineco.2019.01.006

8. Campello, M., & Gao, J. (2017). Customer concentration and loan contract terms. *Journal of Financial Economics, 123*(1), 108-136. doi: 10.1016/j.jfineco.2016.03.010

9. Fabbri, D., & Menichini, A. M. C. (2020). Trade credit, collateral liquidation, and borrowing constraints. *Journal of Financial Economics, 96*(3), 413-432. doi: 10.1016/j.jfineco.2010.02.010

10. Wilson, N., & Summers, B. (2002). Trade credit terms offered by small firms: survey evidence and empirical analysis. *Journal of Business Finance & Accounting, 29*(3-4), 317-351. doi: 10.1111/1468-5957.00434

11. Burkart, M., & Ellingsen, T. (2004). In-kind finance: a theory of trade credit. *American Economic Review, 94*(3), 569-590. doi: 10.1257/0002828041464579

12. Tchakoute-Tchuigoua, H., & Soumaré, I. (2019). The effect of loan approval decentralization on microfinance institutions' outreach and loan portfolio quality. *Journal of Business Research,* 94, 1-17. doi: 10.1016/j.jbusres.2018.09.021

13. Wheeler, P. B. (2019). Loan loss accounting and procyclical bank lending: the role of direct regulatory actions. *Journal of Accounting and Economics, 67*(2), 463-495. doi: 10.1016/j.jacceco.2019.01.003

14. *Hroshovo-kredytna statystyka.* Natsionalnyi bank Ukrainy. https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms (Retrieved January 10, 2025).

15. Andros, S. V. (2024). Finansovyi mekhanizm funktsionuvannia pidpryiemstv ahropromyslovoho kompleksu ta zabezpechennia dostupnosti kredytnykh resursiv. *Ekonomika: realii chasu, 2*(72), 13-23. doi: 10.15276/ETR.02.2024.2. doi: 10.5281/zenodo.11238115. https://economics.net.ua/files/archive/2024/No2/13.pdf (Retrieved January 20, 2025)

16. Andros, S., Novak-Kalyayeva, L. M., & Tykhenko, V. (2019). Marketing and management of credit portfolio of a commercial bank: data of economic and statistical analysis of basic parameters of credit. *Marketing and Management of Innovations,* 2, 62-73. doi: 10.21272/mmi.2019.2-06.

17. Andros, S., Melnyk, L., Butenko, N., Zaikina, H., & Tykhenko, V. (2019). Efficiency of management of loan funds in the banking industry of Ukraine: data of the factor analysis of credit turnover. *Marketing and Management of Innovations,* 4, 129-139. doi: 10.21272/mmi.2019.4-11

18. *Nahliadova statystyka.* Natsionalnyi bank Ukrainy. https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#3 (Retrieved January 20, 2025).

19. Poriadok nadannia finansovoi derzhavnoi pidtrymky subiektam maloho ta serednoho pidpryiemnytstva: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.01.2020 r. № 28 (zi zminamy). https://decentralization.gov.ua/news/14984 (Retrieved January 10, 2025).

20. *Stan kredytuvannia pidpryiemstv APK u 2024 rotsi.* Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy. https://minagro.gov.ua/napryamki/finansova-politika/kredituvannya/stan-kredituvannya-pidpriyemstv-apk/stan-kredytuvannia-pidpryiemstv-apk-u-2024-rotsi (Retrieved January 17, 2025).

Received 7 February 2025
Approved 21 February 2025
Available in Internet 22.04.2025

Цитування згідно ДСТУ 8302:20
Андрос С.В. Стан і траєкторії розвитку банківського кредитування сільськогосподарських підприємств та його роль у фінансово-кредитному забезпеченні аграрної сфери економіки // Економіка харчової промисловості. 2025. Т.17, вип. 1. С. 69-78. doi 10.15673/fie.v17i1.3106

Cite as APA style citation
Andros, S. (2025). The state and development trajectories of bank lending to agricultural enterprises and its role in financial and credit support of the agrarian sphere of the economy. *Food Industry Economics, 17*(1), 69-78. doi 10.15673/fie.v17i1.3106